

Co-funded by the
Asylum, Migration and Integration Fund
of the European Union

FITXA TÈCNICA

**CAMINS CAP A
UNA AUTONOMIA
ACOMPANYADA: UNA
REFLEXIÓ BASADA EN EL
CONTEXT ITALIÀ¹**

ANTECEDENTS

L'absència d'un marc legal compartit, tant a nivell nacional com internacional, per a la iniciativa dels Corredors Humanitaris a Itàlia permet que les organitzacions involucrades en el procés estructurin l'acolliment segons lògiques i normatives molt diverses. Basant-se en entrevistes sobre el context italià i més ampli, es poden identificar dues principals categories d'iniciatives d'acolliment:

- Models d'acolliment basats en experiències de projectes governamentals, com els Centres d'Acolliment Extraordinari (*Centri di Accoglienza Straordinaria*) i el Sistema d'Acolliment Integrat (*Sistema di Accoglienza Integrato*), que impliquen la participació de professionals (treballadors socials, educadors, psicòlegs, etc.), sovint amb el suport de persones voluntàries, i segueixen fases de suport preestablertes.
- Models d'acolliment gestionats per persones voluntàries, generalment organitzats per grups de voluntariat, sovint vinculats a organitzacions religioses, sense fases de suport predefinides.

La durada del suport, el tipus de serveis oferts, la participació d'operadors i voluntaris, i el nivell de suport econòmic varien considerablement segons els contextos. Aquestes diferències depenen no sols del tipus de model d'acolliment, sinó també de l'enfocament específic de l'organització gestora. Al llarg dels anys, aquests paràmetres han evolucionat i continuen variant significativament en funció del context territorial en el qual s'implementen. El finançament d'aquestes iniciatives d'acolliment depèn enterament de les organitzacions que promouen els protocols. Els recursos solen obtenir-se de manera independent a través de donacions o subvencions específiques, com els fons italians *Otto per Mille*.

CARACTERÍSTIQUES CLAU QUE DEFINEIXEN L'ACOLLIMENT OFERT I EL SEU IMPACTE EN ELS PROCESSOS D'INTEGRACIÓ

En els models d'acolliment basats en experiències de projectes governamentals, la **durada** del suport està clarament definida des de l'inici i es comunica a la persona acollida a través d'un memoràndum d'entesa signada en els primers dies de la seva estada. Aquest document estableix la durada del suport, les condicions per a una possible terminació anticipada, els serveis inclosos i una descripció detallada dels beneficis, com l'assistència financera per a despeses diàries, costos d'atenció mèdica, transport i altres suports essencials. En els projectes més estructurats, els beneficis i la participació dels operadors en les activitats de suport es redueixen gradualment, generalment en intervals de tres mesos, amb l'objectiu de facilitar la transició a l'autonomia. En mitjana, aquests processos estructurats d'acolliment tenen una durada d'entre 12 i 24 mesos, encara que existeixen algunes excepcions.

En els entorns d'acolliment gestionats per grups de persones voluntàries, que solen atendre un nombre més reduït de persones per raons de sostenibilitat, existeix una major flexibilitat quant a la durada del suport. Encara que alguns acords poden incloure terminis orientatius, en molts casos aquests períodes s'estenen durant diversos anys. Així, el temps necessari per a aconseguir l'autonomia plena és més negociable, encara que continua estant condicionat per la disponibilitat limitada de recursos financers. En termes generals, els diferents enfocaments reflecteixen prioritats i disponibilitats de recursos diverses, però tots enfatitzen la importància de la transició cap a l'autosuficiència, equilibrant flexibilitat i sostenibilitat.

La durada del període d'acolliment pot influir significativament en els processos d'integració i en el nivell d'autonomia assolible. Si bé es comprèn la lògica d'establir un límit de temps fix—principalment per restriccions financeres—

1 Aquest full informatiu resumeix la recerca realitzada durant la implementació del projecte COMET. Utilitzant una de les rutes actives dels Corredors Humanitaris com a estudi de cas, no obstant això, conté reflexions útils per a tots els socis del COMET i, de fet, per a aquells que gestionen vies externes al projecte COMET. Aquest full informatiu és un extracte de l'informe *Corredors Humanitaris: Del Procés de Selecció a l'acompanyament cap a l'Autonomia. Una anàlisi d'experiències i expectatives*, Debora Boaglio, Eleonora Voli, Associazione Frantz Fanon.

molts participants van reportar dificultats substancials per a adaptar-se als terminis rígids típics dels projectes més estructurats. Alguns entrevistats van destacar els desafiaments de gestionar totes les activitats necessàries per a la construcció de la seva autonomia, especialment en la fase inicial després de la seva arribada (cursos d'idioma, cerca d'ocupació, tràmits burocràtics, etc.). Per a molts, aquesta fase representa no sols la seguretat—possiblement per primera vegada en anys—sinó també la càrrega emocional d'estar lluny de les seves famílies en un entorn desconegut però llargament esperat. Aquesta dualitat requereix un període d'ajust, un temps per a "arribar" tant física com mentalment. Les entrevistes van revelar que aquest temps de pausa, sumat a la dificultat d'activar-se immediatament, a vegades genera tensions amb els operadors. Mentre que aquests poden interpretar unes certes actituds com falta de motivació, aquestes dinàmiques poden fer que les persones beneficiàries experimentin una profunda sensació de solitud i abandó per part del projecte. Per això, cronogrames d'acolliment més flexibles i l'accés a intervencions de suport oportunes i efectives en l'àmbit professional, educatiu o altres processos d'integració es consideren essencials per a dissenyar un itinerari d'acord amb el perfil, la història i les expectatives de cada persona. No obstant això, aquestes perspectives sovint es veuen limitades pels terminis restrictius dels programes d'acolliment o per la falta de suport adequat.

Un **memoràndum d'entesa** es converteix en una eina valuosa per als professionals involucrats en aquests projectes, plenament conscients de les limitacions del sistema i de la importància de maximitzar el temps disponible. Aquest document estableix un marc clar des del primer dia, orientant el diàleg amb la persona acollida. A més, funciona com un recurs clau per a estructurar la relació entre operadors i persones beneficiàries, delimitant el grau d'implicació dels operadors i evitant així situacions professionalment desafidores que podrien afectar també el seu benestar psicològic.

Les entrevistes amb els operadors van revelar una preocupació constant per l'èxit dels processos d'integració, sovint acompanyada de frustració quan les persones beneficiàries no s'involucren plenament en els itineraris d'autonomia proposats. En aquest context complex, els operadors treballen en el desafiament de "donar suport a l'autonomia" dins d'un entorn social, cultural, polític i econòmic intrínsecament poc acollidor. Per exemple, l'anomenat "Refugee Gap" (Ires, 2021) continua afectant profundament el mercat laboral a Itàlia. Els programes de formació professional sovint condueixen a situacions de subocupació, a la "etnització del treball"—un concepte inicialment desenvolupat per Wallerstein i Balibar i recentment revisitat en el context italià per Taliani (2015)—i a una escassetat generalitzada de recursos en àrees crítiques com la cerca d'habitatge i el reconeixement de títols educatius.

L'arribada al país d'acolliment representa un **canvi de paradigma** significatiu per a les persones acollides. Aquesta transició transforma profundament la gramàtica de les relacions interpersonals entre les persones beneficiàries i els representants del sistema. Abans de la partida, les relacions en el terreny i l'accés als Corredors Humanitaris es basen en mecanismes de confiança mútua. No obstant això, en arribar als contextos d'acolliment, especialment en entorns més estructurats, aquestes relacions es formalitzen cada vegada més, adoptant la forma de pràctiques, protocols i terminis que defineixen la dinàmica relacional entre les parts involucrades.

Les entrevistes subratllen amb força com l'arribada a Itàlia modifica profundament la comprensió del terme "**privilegiat**", una paraula que el personal sovint utilitza per a descriure als beneficiaris.

Per a les persones acollides, passar per un procés d'avaluació que justifica el seu dret a arribar a Europa de manera segura i residir allí impacta significativament les seves expectatives, la seva percepció del projecte migratori i la forma en què imaginem el seu futur. El fet d'estar entre els qui van ser "triats" sovint desencadena un procés imaginatiu, portant a les persones beneficiàries a projectar-se en una realitat d'acolliment que consideren capaç de satisfer les seves aspiracions d'èxit. L'acolliment s'experimenta com un espai on és possible abraçar les oportunitats desitjades, i el personal és vist com un facilitador en aquest camí cap a la recuperació de la seva llibertat, seguretat i èxit, amb l'esperança de reprendre les seves vides on van quedar interrompudes.

Per al personal, treballar en els Corredors Humanitaris es percep com atendre un grup "privilegiat" en comparació amb els programes governamentals d'acolliment. Aquesta percepció sorgeix del fet que aquestes persones han aconseguit arribar a territori europeu per vies segures, evitant la violència i el trauma associats a les rutes migratòries irregulars. A causa d'aquesta noció de privilegi, en els relats del personal sol emergir una forta expectativa d'adhesió incondicional al projecte d'integració, juntament amb la suposició que el nivell d'autonomia necessari per a sortir del programa d'acolliment pot aconseguir-se ràpidament. Aquest fenomen s'ha accentuat en els últims anys, a mesura que els criteris de selecció dels beneficiaris han oscil·lat cada vegada més entre la "vulnerabilitat" i la "integració".

El discurs dels operadors revela com el terme "privilegiat" adquireix un significat distint al que li atorguen les persones acollides. Per a aquestes últimes, l'etiqueta de "privilegi" marca l'inici d'una nova fase de (re)negociació identitària i migratòria. A partir d'aquest moment, sorgeix amb freqüència la idea que, en haver tingut la fortuna d'arribar de manera segura a Itàlia i beneficiar-se d'un programa "reservat per a uns pocs", les persones acollides adquireixen una espècie de deute que han de retribuir mitjançant motivació i col·laboració. Aquesta oscil·lació entre els camps semàntics de drets, ajuda i mèrit modela significativament la dinàmica relacional entre operadors i persones beneficiàries. Aquestes tensions, especialment visibles en el marc dels Corredors Humanitaris però presents en el treball social en general, poden influir en la relació amb les persones beneficiàries més enllà del context europeu. Com a resultat, la relació entre amfitrions i persones acollides es converteix en un espai de disputa i tensió, reflectint el que Fassin (2015) descriu com una "tensió entre desigualtat i solidaritat, i entre dominació i assistència". Aquesta tensió caracteritza moltes dinàmiques dins del context d'acolliment, generant conflicte i sofriment per a totes dues parts i, en alguns casos, contribuint al fracàs dels processos d'integració.

D'una banda, en garantir un viatge segur, el mecanisme dels Corredors Humanitaris envia un fort missatge de solidaritat. En eliminar una desigualtat significativa, reconeix a l'Altre com un igual. No obstant això, durant la fase d'acolliment, les limitacions sistèmiques sovint condueixen a mecanismes que redueixen dràsticament les expectatives de les persones beneficiàries, restablint així una distància relacional amb ells. El personal—principalment voluntaris—tendeix a percebre a les persones beneficiàries com a persones a les quals cal "salvar", imaginant que aquests sentiran una gratitud inherent cap al projecte i el país d'acolliment. No obstant això, aquesta visió sol veure's desmentida, especialment quan els operadors i persones voluntàries es troben amb individus que no encaixen en aquesta imatge i les trajectòries de vida de la qual són notablement similars a les seves. Encara que aquestes persones beneficiàries han vist les seves vides alterades per conflictes o circumstàncies extremes, moltes tenien prèviament una situació socioeconòmica comparable a la de les persones a Europa. Això genera un enfrontament directe i constant per als qui treballen en l'acolliment, donant lloc a una dinàmica de mirall amb les persones beneficiàries. Sovint, aquestes últimes exigeixen activament una col·laboració en peus d'igualtat per a donar forma a la seva trajectòria migratòria. Aquest factor influeix de múltiples maneres en el procés d'acolliment. La percepció de similitud pot generar frustració en els membres de l'equip, els qui, conscients de les limitacions de recursos i temps, preveuen el risc de no poder secundar plenament el projecte migratori que les persones beneficiàries imaginaven per a si mateixos.

Seguint a Fassin (2015), aquest context sovint dona lloc al fenomen conegut com la "fatiga de la compassió". Aquest concepte fa referència a la frustració que senten els membres del personal quan interactuen amb les persones beneficiàries que semblen no entendre el sistema en el qual l'operador és tant víctima com, a contracor, participant còmplice, i al qual la persona beneficiària es nega a ajustar-se. Aquesta fatiga a vegades es manifesta com a intents més explícits i reactius de controlar a l'individu acollit. En aquest punt, les persones acollides solen expressar una ambivalència marcada entre la gratitud pels seus "regals" i la resistència a les demandes del personal i al sistema que representen (Fassin, 2015). A mesura que renegocien la seva subjectivitat dins del context d'acolliment, les persones beneficiàries poden, mitjançant diverses sol·licituds, llenguatges i comportaments, emfatitzar que les persones migrants no són simplement presències temporals. En conseqüència, no poden continuar sent estranys—com a mers "convidats"—ni poden ser confinats dins de les dinàmiques de poder asimètriques que defineixen la relació entre amfitrió i acollit (Khosravi, 2010).

En els entorns gestionats per persones voluntàries, la **bretxa entre la persona beneficiària esperada i la persona real** sovint provoca ansietats significatives sobre la capacitat de les persones voluntàries per a gestionar i satisfer les demandes de l'Altre. Quan les persones voluntàries perceben aquesta diferència, es qüestionen si poden oferir a les persones acollides els itineraris adequats per a la seva integració. Atès que la disponibilitat de serveis depèn del grup de persones voluntàries, aquestes sovint senten la càrrega de complir amb els desitjos de les persones beneficiàries. Aquestes ambivalències i divergències sovint es tradueixen en una demanda implícita perquè les persones beneficiàries abandonin gradualment el seu estatus de titulars de drets i s'ajustin a la identitat de "immigrant" (Sayad, 2002). Aquesta demanda implícita es torna més urgent a mesura que s'acosta el final del procés d'acolliment. Es formalitza i es posa en pràctica a través de protocols, acords signats i nombroses pràctiques diàries que regulen la presència de les persones acollides i defineixen els límits de la seva subjectivitat i el seu recorregut al país d'acolliment.

Les entrevistes revelen que el risc de reproduir dinàmiques de poder i de regular la subjectivitat dels altres sembla ser menor en els entorns gestionats per persones voluntàries. En aquests casos, les persones beneficiàries reben un suport amb major flexibilitat i compromís personal, la qual cosa fomenta relacions més equilibrades i duradores. No obstant això, aquests projectes basats en persones voluntàries són desafiadors. Depenent únicament de recursos privats i adoptant un model d'acolliment més orientat al familiar, es torna difícil de replicar per a un nombre significatiu de persones a causa de les preocupacions de sostenibilitat, especialment quan els terminis indefinits de suport individual sovint s'estenen per molts anys. A més, és crucial assenyalar que confiar l'acompanyament a persones voluntàries sense la formació professional adequada per a abordar les complexitats de les relacions en els contextos d'acolliment pot exposar a aquests projectes a nombroses dificultats. D'altra banda, encara que els projectes a gran escala gestionats sota models governamentals d'acolliment puguin semblar més vulnerables a convertir-se en itineraris predeterminats amb flexibilitat limitada més enllà del que s'estableix en els contractes d'acolliment, és important reconèixer que l'intent de sistematitzar aquest mecanisme reflecteix el desig de crear una alternativa concreta i sostenible als encreuaments marítims. A més, el model dels corredors humanitaris inspira l'esperança que pugui ampliar-se a més persones. És fonamental destacar la importància i el valor que aporten aquests esforços en involucrar a professionals amb formació acadèmica i experiència en el camp. Aquestes habilitats són essencials per a implementar projectes d'acolliment sensibles a les necessitats de les persones beneficiàries. Involucrar a professionals en la gestió de l'acolliment significa implicar persones que se centren més a reflexionar sobre els aspectes implícits de les seves intervencions. Ells aporten major competència i consciència en la gestió de situacions complexes, particularment aquelles que impliquen un compromís personal. Aquest enfocament pot incloure l'ús d'eines com la supervisió i la formació quan sigui necessari.

Les entrevistes van revelar que les **condicions laborals** dels professionals de l'acolliment són un factor crític que afecta directament la qualitat dels itineraris d'integració. Específicament, el espeje recíproc amb les persones beneficiàries, els qui aspiren a trajectòries alineades amb les seves expectatives, intensifica la càrrega emocional dels operadors. Això incrementa la necessitat que aquests professionals creuen una distància emocional respecte a les persones que assisteixen. L'alta rotació dels professionals de l'acolliment, a més de reflectir l'estrès, la precarietat laboral i la frustració derivada de l'exposició directa a situacions complexes, contribueix a una percepció negativa d'aquests rols, tal com el van assenyalar algunes persones beneficiàries. Els operadors sovint no són vistos com a punts de referència estables, sinó com a simples executors de polítiques definides a nivells de decisió més alts, la qual cosa soscava la confiança en el seu rol.

En els contextos on l'acolliment és gestionat per xarxes de persones voluntàries, lliures de les dinàmiques de la professionalització, es torna evident l'ambivalència del compromís personal. D'una banda, la fluïdesa dels límits relacionals facilita la creació de xarxes informals de suport, que a vegades es converteixen en amistats. Aquestes connexions poden ajudar en els processos d'inclusió, fomentar relacions amb la comunitat local i ajudar a desenvolupar vincles febles que facin costat a les persones beneficiàries després que finalitzi el procés d'acolliment. D'altra banda, aquesta fluïdesa relacional pot portar a desafiaments significatius, especialment durant conflictes. Sovint no previstos pels qui brinden suport, aquests moments poden interpretar-se a través d'un enfocament personal o relacional, sense tenir en compte la dimensió de la diferència i el no-pertànyer de l'Altre. Un exemple notable és la complexa situació dels "moviments secundaris". Segons les entrevistes, els grups de persones voluntàries sovint viuen aquestes situacions amb gran decepció, sentint que d'alguna manera han fallat. Això pot dificultar el reconeixement d'aquests esdeveniments com a expressions d'autonomia individual i com a part d'un projecte personal diferent del qual va ser proposat i compartit pel grup.

Un altre desafiament dins de les xarxes de persones voluntàries està relacionat amb mantenir un **compromís sostingut i continu dels participants**. En els contextos professionals, malgrat els problemes de rotació, un operador pot ser reemplaçat per un altre, garantint la continuïtat operativa. Tanmateix, això no sempre és possible dins de les xarxes de persones voluntàries, on la participació i la motivació poden fluctuar amb el temps, a vegades de manera abrupta. Aquesta variabilitat pot alterar significativament l'estructura del propi projecte d'acolliment. A més, és comú que una xarxa involucrada en un projecte d'acolliment a llarg termini sigui poc inclinada a emprendre un altre projecte immediatament després. Aquesta dinàmica subratlla encara més el problema de la sostenibilitat de tals iniciatives a una escala major, destacant la necessitat d'estratègies a llarg termini per a garantir la continuïtat i l'efectivitat dels esforços d'acolliment.

Una característica distintiva en els diferents contextos analitzats és la capacitat per a implementar mesures de suport pràctiques i efectives adaptades a les necessitats específiques de les persones acollides. Aquestes mesures inclouen l'accés a habitatge, oportunitats d'ocupació, programes de formació professional o acadèmica, i camins per al reconeixement de títols acadèmics. En aquestes àrees, **les xarxes col·laboratives que inclouen serveis públics i privats** juguen un paper crucial, sent un factor decisiu en el disseny i execució de solucions concretes. La construcció i el manteniment d'aquestes xarxes requereix anys de treball i un compromís constant. Al mateix temps, la naturalesa limitada en el temps dels itineraris d'acolliment fa que sigui essencial tenir, idealment amb antelació a l'aparició de necessitats específiques, una xarxa de contactes capaç d'abordar els requeriments diversos i complexos dels individus. Si bé la naturalesa dels sistemes d'acolliment distribuïts geogràficament comporta una variabilitat inherent en la força i efectivitat de tals xarxes, que poden diferir significativament segons els territoris, continua sent essencial avaluar acuradament els recursos i les capacitats reals de les àrees involucrades en els projectes d'acolliment. Els esforços continus han de centrar-se en expandir i mantenir aquesta xarxa de suport per a garantir la seva funcionalitat i efectivitat. Entre les àrees amb major necessitat d'intervenció es troben les solucions d'habitatge, el reconeixement de títols acadèmics, la matrícula en programes de formació professional, i l'accés al mercat laboral. Per a abordar aquests desafiaments, es recomana que els equips locals d'acolliment siguin recolzats en l'establiment i l'enfortiment de col·laboracions efectives amb els serveis públics i les entitats socials privades. És vital mantenir, consolidar i expandir aquestes xarxes al llarg del temps mitjançant esforços continus per a assegurar iniciatives d'acolliment cada vegada més estructurades i sostenibles.

PRÀCTIQUES PROMETEDORES I RECOMANACIONS PRÀCTIQUES

Les reflexions descrites anteriorment subratllen la importància de proporcionar **formació al personal, supervisió i oportunitats més àmplies de reflexió** per a fomentar una concepció de l'acolliment que desafii críticament les percepcions tradicionals del "immigrant". Existeix una clara necessitat que el personal adquireixi eines i habilitats per a interactuar de manera efectiva amb un grup d'usuaris que se sent empoderat i capaç d'articular demandes, expectatives, desitjos i necessitats de maneres que difereixen significativament d'aquelles típicament trobades en altres entorns.

Millorar les eines i competències del personal ajuda a prevenir la frustració quan no és possible complir amb les expectatives d'aquells amb els qui interactuen. A més, desafiaria la percepció de subordinació que atrapa tant a les persones acollides com al propi personal. Proporcionar una formació més dirigida també permetria repensar els enfocaments cap a la migració, permetent respostes que es desviïn de les normes establertes en els sistemes d'acolliment gestionats pel govern. En aquest context, els Corredors Humanitaris ofereixen una valuosa oportunitat per a corregir l'enfocament europeu dels desafiaments dels fenòmens migratoris i interrogar el sistema actual d'acolliment. En experimentar amb noves teories i mètodes, poden proporcionar alternatives genuïnes que reconeguin l'agència i la subjectivitat completa de les persones acollides.

La col·laboració en xarxes és clau. Segons les troballes de les entrevistes, la presència de xarxes formals i informals d'organitzacions i entitats capaces de donar suport als camins desitjats per les persones és un factor crític per a desafiar i mitigar la reproducció de les dinàmiques de poder en l'acolliment. Els entrevistats sovint depenien de xarxes informals per a abordar els buits del sistema, com la gestió d'obstacles burocràtics o proporcionar suport financer quan el sistema formal no podia fer-lo. Establir sinergies entre aquests àmbits agregaria recursos econòmics i crearia un espai per a reconèixer les habilitats relacionals i autodeterminació dels individus. S'observen millors experiències d'acolliment quan existeixen xarxes sòlides amb ciutadans locals, la comunitat circumdant i la comunitat rellevant. En aquests projectes, les persones acollides informen d'un major sentit de pertinença i una millor percepció de seguretat i suport. Ressalten la importància de mantenir relacions socials consistents, especialment amb la comunitat italiana, durant el seu procés d'integració. Aquestes xarxes també són vitals per a sostenir a les persones una vegada que finalitza el seu procés d'acolliment.

Assegurar **condicions de treball més favorables per al personal d'acolliment** és essencial. Aquests membres del personal són sovint l'únic punt de referència per a aquells als qui secunden. No obstant això, en alguns contextos, les persones acollides informen que la limitada disponibilitat de personal, a causa de restriccions pressupostàries i de temps, i l'alta rotació de personal crea desafiaments en les seves trajectòries d'integració. Moltes persones descriuen un sentiment de solitud profunda durant i després de la seva experiència d'acolliment.

RECURSOS/LECTURES ADDICIONALS:

- Fassin, D. (2018), *Ragione Umanitaria. Una storia morale del presente*, DeriveApprodi.
- Agier M. (2010), *Managing the Undesiderables*, Polity Press.
- Sayad A. (2002), *La doppia assenza*, Raffaello Cortina Editore.
- Khosravi S. (2010), *Io sono confine*, Eleuthera Editore.
- Beneduce R. (2015), *The Moral Economy of Lying: Subjectcraft, Narrative Capital, and Uncertainty in the Politics of Asylum*, *Medical Anthropology*, 34:6, 551-571.
- Taliani S. (2015), *Immagini del caos. La vita psichica dei subalterni*, *Aut Aut*, 366: 197-228.
- Fanon F. (2008), *Pelli nere, maschere bianche*. Edizioni Neri Pozza, 2008.
- IRES Piemonte (2021), *Rifugiati al lavoro. Quali Politiche?*, report di ricerca realizzato nell'ambito del progetto FAMI PRIMA - Pensare Prima al Dopo.

Aquesta fitxa tècnica ha estat preparada per la Associazione Frantz Fanon i la Associazione Mosaic-Azioni per i Rifugiati com a part del projecte Complementary Pathways Network (COMET). Els seus autors són Debora Boaglio, Prince Dengha i Eleonora Voli.

El projecte COMET ha rebut finançament del Fons d'Asil, Migració i Integració (FAMI) de la Unió Europea. Tots els documents del projecte es poden trobar al lloc web del projecte COMET: www.cometnetwork.eu

El contingut d'aquesta publicació només representa les opinions del seu autor i és responsabilitat exclusiva del mateix. La Comissió Europea no assumeix cap responsabilitat per l'ús que es pugués fer de la informació que conté.

Per obtenir més informació sobre seguiment i avaluació, poseu-vos en contacte amb Associazione Frantz Fanon a: info@associazionefanon.it.

© 2025 Associazione Frantz Fanon. Tots els drets reservats.